

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI APIE LIETUVOS VALSTYBĖS VALDOMŲ ĮMONIŲ VEIKLĄ 2025/2026 METAIS

1. 2025 metų pabaigoje veikusių valstybės valdomų įmonių (VVI) skaičius išliko stabilus – buvo analizuojami 33 įmonių finansiniai ir veiklos rezultatai. VVI sektoriuje dirbo 26,8 tūkst. darbuotojų, visos VVI per 2025 metus uždirbo 439,8 mln. eurų koreguoto grynojo pelno (18,8 proc. mažiau nei 2024 metais) ir už 2025 metų rezultatus į valstybės biudžetą paskyrė 187,4 mln. eurų dividendų į pelno įmokų (kartu su VI mokamais netipiniais mokesčiais, biudžetas iš viso buvo papildytas beveik 231 mln. eurų).
2. VVI sektoriaus indėlis į valstybės biudžetą išlaikė savo apimtį. Valstybė yra tinkamai diversifikavusi VVI portfelį – net ir keičiantis rinkos bei supančios aplinkos sąlygoms VVI indėlis į valstybės biudžetą išliko stabilus – bendra finansinė grąža valstybei, įtraukiant dividendus, pelno įmokas ir VI mokamus netipinius mokesčius, už 2025 metus siekė 230,9 mln. eurų. Analizės metu pastebėta, kad skirtingai taikomos dividendų ir pelno įmokų skyrimo praktikos – vienu akcininkų patvirtinti pelno paskirstymo projektai užtikrina tik minimalų procentą (pagal pasiektą nuosavo kapitalo grąžos rodiklį) siekiantį indėlį į biudžetą, kiti akcininkai orientuojasi į didesnę dividendų ar pelno įmokų paskyrimą. **Atkreiptinas dėmesys į tas VVI, kurios dėl sukauptų balansinių nuostolių per pastaruosius 5 metus neskiria finansinės grąžos valstybei.** Nors tokiais atvejais dividendų ar pelno įmokų rodikliai formaliai nėra laikomi neįvykdytais, ši situacija rodo poreikį skirti didesnę dėmesį tokių įmonių finansinės būklės tvarumui ir veiklos efektyvumui:
 - **AB Vidaus vandens kelių direkcija** po nemažai nuostolingų laikotarpių 2023-2024 metais jau dirbusi su minimaliu pelnu, ataskaitiniais metais vėl patyrė reikšmingą – 332,9 tūkst. eurų nuostolį. Tai dar labiau padidino sukauptą nuostolį balanse, kuris 2025 metų pabaigoje sudarė apie 40 proc. įstatinio kapitalo dydžio;
 - **UAB Lietuvos parodų ir kongresų centro „Litexpo“** sukauptas balansinis nuostolis 2025 metų pabaigoje siekė 3,7 mln. eurų. Atsižvelgiant į nepastovius įmonės veiklos rezultatus, artimiausiais laikotarpiais prielaidos dividendams mokėti išlieka ribotos;
 - Valstybė finansinės grąžos artimiausiu metu taip pat neturėtų tikėtis ir iš **UAB „Lietuvos monetų kalykla“**: nors įmonė 2025 metais uždirbo 85 tūkst. eurų pelno, tačiau sukauptas balansinis nuostolis vis dar siekia 1,9 mln. eurų;
 - **VI Žemės ūkio duomenų centras** nuo pat reorganizacijos pradžios 2023 metais kasmet didina balansinį nuostolį, kuris ataskaitinių metų pabaigoje pasiekė 46 proc. įstatinio kapitalo. Kaip jau minėta aukščiau, nevykdomas pelningumo tikslas taip pat riboja galimybes artimoje ateityje užtikrinti grąžą valstybei;
 - 2024-2025 m. apskaitytas grynasis **UAB „Lietuvos žirgynas“** pelnas yra susijęs su vienkartinio pobūdžio sandoriais, pvz. NT pardavimu arba nepiniginių straipsnių apskaitos „atstatymu“. Tuo tarpu nestabilios arba mažėjančios pagrindinės veiklos pajamos nekuria tvarios finansinės padėties išpūdžio. Dividendų mokėjimo galimybes taip pat riboja išliekantis balansinis nuostolis;
 - Paskutinį kartą (už 2023 metų rezultatus) bent simbolinius dividendus valstybei išmokėjusi **AB „Lietuvos veislininkystė“** susiduria su pardavimų pajamų mažėjimu bei nuostolinga veikla, todėl prielaidų tikėtis finansinės grąžos taip pat nėra.
3. 2026 metų viduryje VVI portfelyje vis dar buvo 4 „Valstybės įmonės“ (VI) teisinę formą turinčios įmonės. Lyginant su akcinėmis ir uždarosiomis akcinėmis bendrovėmis, toks juridinis statusas silpnina valdybos rolę ir riboja sėkmingą gerosios valdysenos praktikų įgyvendinimą.

4. 2025 metais VVI portfelio rezultatams reikšmingiausią įtaką vis dar turi energetikos sektoriaus įmonių veikla:

- didžioji dalis VVI apyvartos buvo sutelkta energetikos sektoriaus įmonėse – vien AB „Ignitis grupė“ įmonių grupės uždirbtos pardavimo pajamos sudarė net 52,8 proc. (2024 m. – 66,0 proc.) visos metinės VVI portfelio apyvartos;
- energetikos sektoriui priskirtos įmonės yra labiausiai priklausomos nuo skolintų lėšų: 2025 metų pabaigoje šio sektoriaus finansiniai įsipareigojimai sudarė 87,6 proc. nuosavo kapitalo ir 36,8 proc. punkto viršijo bendrą vidutinį viso VVI portfelio finansinių skolų ir nuosavo kapitalo santykį;
- minėtą skolos rodiklį pagrindžia energetikos sektoriaus įmonių atliekamos investicijos į didelės apimties infrastruktūrinius projektus – trys iš keturių energetikos sektoriui priskirtų įmonių atliko 62,7 proc. arba 959,0 mln. eurų visų VVI portfelio investicijų į ilgalaikį turtą.

5. 2025 metais prasidėjo antrasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų siektinų finansinių rodiklių, nustatytų vadovaujantis nauja veiklos matavimo rodiklių (KPI) koncepcija, matavimo laikotarpis. Nuo 2022 metų kiekvienai VVI privalu išsikelti po 3 ilgalaikius finansinius rodiklius, kurių pasirinkimą bei siektinas vertes 3 metų laikotarpiui vertina Valdymo koordinavimo centras bei tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2024 m. gruodžio 11 d. Vyriausybė nutarimu Nr. 1074 „Dėl valstybės valdomų įmonių siektinų pagrindinių finansinių veiklos rodiklių 2025-2027 metų laikotarpiui patvirtinimo“ patvirtino ilgalaikių finansinių veiklos rodiklių rinkinius bei siektinas jų vertes ateinančių 3 metų laikotarpiui. Apibendrinus pirmuosius naujojo laikotarpio rezultatus, galima konstatuoti, kad **62 proc. VVI (20 įmonių) sėkmingai pasiekė visus Vyriausybės nustatytus ilgalaikius finansinius rodiklius ir skyrė finansinę grąžą valstybei (į nurodytą procentą neįtraukiamos tos įmonės, kurios vykdė pelningumo ir optimalios kapitalo struktūros rodiklius, tačiau dėl suklaupito nuostolio neskyrė finansinės grąžos valstybei).**

6. 2025 metais kolegialių valdymo ir priežiūros organų depolitizavimo ir nepriklausomumo lygis išlieka aukštas – jau ketvirtus metus visi VVI valdybų ir stebėtojų tarybų pirmininkai yra nepriklausomi. Renkamuose VVI kolegialių organų sudėtyse nepriklausomų narių procentas taip pat išlieka aukštas – beveik 70 proc. – ir tai atitinka gerą EBPO valdysenos praktiką. Tuo tarpu kolegialių organų veikloje ir toliau pastebima stiprėjančios moterų lyderystės tendencija – pastaruosius trejus metus VVI kolegialiuose organuose moterų dalis viršija 35 proc., o moterų, pirmininkaujančių VVI kolegialiam organui, procentas 2025-iais metais išaugo iki 40,7 proc. – šis rodiklis yra gerokai didesnis, nei vadovaujančių pačioms VVI. Atkreiptinas dėmesys, kad **siekiant tenkinti mažiau atstovaujamos lyties balanso reikalavimus, turėtų būti vengiama sukurti dirbtines sąlygas potencialiems kandidatams, kai lyties kriterijus iškeliamas aukščiau už kitas profesines kompetencijas.**

7. VVI vadovų darbo užmokestis augo daugiau už vidutinį šalies darbo užmokestį. Vidutinis VVI vadovų darbo užmokestis per 2025 metus padidėjo 11,8 proc. (vidutinis šalies darbo užmokestis 2025 metais kilo 8,6 proc.) ir siekė 11 724 eurus. Žemiausias VVI vadovų vidutinis mėnesinis darbo užmokestis siekė 4 106 eurų, didžiausias – 26 701 eurus.

8. VVI kolegialių organų narių atlygiai per metus taip pat padidėjo – pirmininkų atlygiai pakilo 7,2 proc., o kitų narių – 5,3 proc. Vidutinis pirmininko atlygis siekė 2 773 eurus per mėnesį, nario – 2 059 eurus per mėnesį. Žemiausias VVI kolegialių organų narių atlygis

siekė 886 eurus per mėnesį, didžiausias – 3 801 eurą per mėnesį. Net ir įvertinant tai, jog valstybės valdomos įmonės savo veiklos apimtimis stipriai skiriasi, tokio dydžio skirtumai rodo, jog dalies VVĮ kolegialių organų nariams mokamas neadekvačiai žemas atlygis. Ataskaitiniais metais atlygis mokėtas ir visų VVĮ KO nariams – valstybės tarnautojams – vidutiniškai 1 337 eurai per mėn. Taip pat kolegialių organų narių atlygio duomenų rinkimo metu pastebėta, jog tuo atveju, kai taikoma atlygio politika, susieta su vadovo vidutiniu darbo užmokesčiu (VDU), įmonės taikė skirtingas praktikas VDU bazės pasirinkimo laikotarpiui ir perskaičiavimo periodiškumui.

- 9. 2025 metais 16 iš 33 VVĮ vykdė specialiuosius įpareigojimus.** Iš jų 5 įmonių ataskaitiniu laikotarpiu vykdė tik specialiuosius įpareigojimus, t. y. neturėjo komercinės veiklos. VVĮ vykdomų specialiųjų įpareigojimų sąnaudos 2025 metais sudarė 549,6 mln. eurų, o turtas siekė 4,2 mlrd. eurų arba 28,0 proc. viso VVĮ portfelio turto. Specialiųjų įpareigojimų grynasis pelnas siekė 38,1 mln. eurų, kai 2024 m. – tik 3,7 mln. eurų. Visgi tai lėmė ne veiklos apimčių augimas, o valstybės finansavimo apimčių augimas arba apskaitiniai įrašai (atidėjinių performavimas). Vertinant gražos rodiklius, specialiųjų įpareigojimų turto gražos rodiklis siekė tik 0,9 proc., kai komercinės veiklos – 3,5 proc. 2025 metais, valstybės biudžetui specialiųjų įpareigojimų vykdymas tiesiogiai kainavo 347,2 mln. eurų.

Rekomendacijos:

1. Užtikrinti procesus, leidžiančius atsisakyti valstybės įmonės (VĮ) juridinės formos (likusioms 4 VĮ), keičiant ją į pažangesnes akcines ir uždarąsias akcines bendroves.
2. Siekiant didelių VVĮ valdymo ir priežiūros organuose užtikrinti tinkamą lyčių balansą, rekomenduoti personalo atrankos agentūroms pateikti lygiaverčių kompetencijų abiejų lyčių kandidatų sąrašą.
3. Siekti maksimalios gražos dividendų ir pelno įmokų skyrimo praktikose, objektyviai įvertinant patvirtinamų dydžių (procentų nuo paskirstytinojo pelno) pagrįstumą. Skirti didesnę dėmesį įmonių, kurios dėl sukauptų balansinių nuostolių per pastaruosius 5 metus neskiria finansinės gražos valstybei, finansinės būklės tvarumui ir veiklos efektyvumui.
4. Aiškiai apibrėžti kolegialių organų narių atlygio nustatymui reikalingos vadovo vidutinio darbo užmokesčio bazės pasirinkimo laikotarpį ir perskaičiavimo periodiškumą.
5. Pavedant specialiuosius įpareigojimus numatyti ir atitinkamus kompensavimo mechanizmus už vykdomas funkcijas. Tokioms įmonėms, kaip VĮ Valstybinių miškų urėdija vykdomi specialieji įpareigojimai iš esmės nėra kompensuojami ir įmonė juos turi dengti iš komercinės veiklos pajamų. Tuo tarpu Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) aiškiai nurodo, kad tokių funkcijų vykdymas turi būti adekvačiai kompensuojamas.